

علل و آثار مشارکت حداکثری در انتخابات از نگاه امامین انقلاب

گروه تولید محتوای فرهنگی و تبلیغی

مقدمه

به دنبال پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری خردمندان و قاطعانه‌ی حضرت امام خمینی علیه السلام و سرنگونی رژیم استبدادی شاهنشاهی، برای اولین بار آزادی سیاسی، مردم‌سالاری دینی و احقاق حقوق مردم ایران فراهم شد. تأکیدات حضرت امام و نیز مقام معظم رهبری علیه السلام به منظور حضور مردم در انتخابات، نشانگر اهتمام جدی این دو شخصیت الهی برای حضور حداکثری در انتخابات است. در منظومه‌ی فکری امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام، انتخابات ابعاد گسترده‌ای دارد؛ اما در این نوشتار، دو محور «بایستگی مشارکت مردم در انتخابات» و «علل و آثار مشارکت حداکثری مردم در انتخابات» تبیین می‌شود.

الف) بایستگی مشارکت مردم در انتخابات

در هر جامعه‌ای، انسان‌هایی با انگیزه‌های متفاوت وجود دارند. از آن‌جا که انسان ذاتاً موجودی اجتماعی است، تأمین این خواست‌ها و عملی کردن این انگیزه‌ها نیز، تنها در همین حیات اجتماعی میسر است. به همین جهت حرکت کلی یک جامعه تعیین‌کننده و بر جهت‌گیری‌های فردی آن جامعه نیز تأثیرگذار خواهد بود. این امر در جوامع بهره‌مند از حکومت‌های متکی بر آرای مردم، جلوه و نمود بیشتری دارد؛ به همین دلیل مشارکت عمومی مردم، در چنین جوامعی از نقش تعیین‌کننده‌ای برخوردار است.

در اندیشه‌ی سیاسی حضرت امام علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام، حضور حداکثری و فعال مردم در عرصه‌ی انتخابات یک اصل است و اهمیت ویژه‌ای دارد؛ زیرا

مشارکت در تعیین سرنوشت اجتماعی و سیاسی، حق همهی آحاد جامعه و اصلی عقلانی و شرعی است. لزوم احساس مسئولیت انسان نسبت به سرنوشت فردی و جمعی خویش، از ارزش‌های پذیرفته‌ی اسلام است؛ به گونه‌ای که این مطلب در آیات، روایات و سیره‌ی مسلمانان مورد تأکید قرار گرفته است. بر همین اساس، مشارکت افراد در اداره‌ی امور اجتماعی و تعیین کارگزاران، از حقوق اولیه‌ی هر مسلمانی به حساب می‌آید. طبیعی است که هر انسانی حق دارد از حق خود استفاده نماید و در سرنوشت جامعه‌ی خود تأثیرگذار باشد. از همه مهم‌تر اینکه در جامعه‌ی دینی، حفظ نظام و تعیین سرنوشت جامعه وظیفه‌ی الهی است؛ از این رو حضرت امام خمینی علیه السلام همواره در پیام‌ها و سخنرانی‌های خویش، بر اهمیت انتخابات و ضرورت مشارکت حداکثری مردم در انتخابات تأکید داشتند: «این وظیفه‌ای است الهی، وظیفه‌ای است ملی، وظیفه‌ای است انسانی... همه‌ی ما باید در انتخابات شرکت بکنیم»^۱

در منظومه‌ی فکری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام نیز، شرکت در انتخابات مظهر احقاق حق و وظیفه‌ی الهی است؛ چنانچه ایشان فرمود:

انتخابات، فقط یک پدیده‌ی سیاسی نیست. انتخابات، مظهر حضور مردم، مظهر احقاق حق است... هم حق و هم تکلیف مردم است که بیایند و سرنوشت کشورشان را به دست خود معین کنند... این حق مردم است و متعلق به آن‌ها؛ اما تکلیف هم هست...^۲

ب) علل و آثار بایستگی حضور حداکثری در انتخابات

یکی از پرسش‌های مهم، چرایی شرکت حداکثری مردم در انتخابات است؛ یعنی فلسفه و دلیل حضور حداکثر در انتخابات چیست که حضرت امام علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام بدان تأکید نموده‌اند؟

امام خمینی علیه السلام، لزوم حداکثری را تکلیف عقلی و شرعی دانسته و آن را موجب حفظ جمهوریت نظام می‌داند. مقام معظم رهبری علیه السلام نیز، ضمن تکلیف خواندن لزوم حداکثری، عزت‌مندی، وفاق ملی، اقتدار ملی، استقلال، تحکیم نظام، آبروی اسلام،

۱. امام خمینی علیه السلام؛ صحیفه‌ی امام؛ ج ۱۸، ص ۳۸۱.

2. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2994>

آبروی ملت و تقویت نظام جمهوری اسلامی را به‌عنوان عوامل و آثار لزوم حضور حداکثری یاد کرده است. فرازهایی از سخنان رهبر انقلاب که بیانگر دلایل لزوم و چرایی حضور حداکثری مردم و مشارکت سیاسی همگانی است، به شرح زیر است: درست در نقطه‌ی مقابل خواست دشمنان، همه‌ی ما باید در انتخابات حضور فعالی داشته باشیم. انتخابات، آبروی ملی ماست. انتخابات، یکی از شاخص‌های رشد ملی ماست. انتخابات، وسیله‌ای برای عزت ملی است... حضور شماست که نظام را تحکیم می‌کند، پایه‌های آن را مستحکم می‌نماید، آبروی ملت ایران را زیاد می‌کند، استقامت کشور را در مقابل دشمنی‌ها زیاد می‌کند و دشمن را از طمع ورزیدن به کشور و از فکر ضربه‌زدن و توسعه‌(ی برنامه‌اش) و فساد و فتنه منصرف می‌کند. این یک مسئله‌ی بسیار مهم است؛ پس مسئله‌ی اول، شرکت در انتخابات است.^۱ حضور مردم، یکی از آن عناصری است که دشمن را ناکام می‌کند... همه باید در انتخابات شرکت کنند. این موجب می‌شود که نظام جمهوری اسلامی تقویت بشود.^۲

بر این اساس با مروری بر رهنمودهای امام راحل علیه‌السلام و رهبر معظم انقلاب اسلامی علیه‌السلام، می‌توان عوامل زیر را از آثار و علل بایستگی حضور حداکثری در همه‌ی انتخابات - به‌ویژه انتخابات ریاست جمهوری - دانست که در کنار عوامل دیگر، سبب لزوم حضور حداکثری است: «مسئله‌ی مهم درباره‌ی انتخابات، حضور حداکثری است... هرچه جمعیت بیشتر در انتخابات شرکت کند، استحکام نظام و اعتبار کشور بالاتر خواهد رفت... بنده این عقیده را [در مورد حضور حداکثری] از قبل هم داشته‌ام و همیشه هم رویش اصرار کرده‌ام»^۳

(۱) حفظ حق و انجام تکلیف الهی

در خصوص تکلیف و حق بودن حضور حداکثری در مشارکت‌های سیاسی و انتخابات، دو رویکرد وجود دارد. برخی آن را حق می‌دانند؛ یعنی حق همه‌ی شهروندان است که برای تعیین سرنوشت خود، در حکومت نقش داشته باشند؛ چنانچه حضرت علی علیه‌السلام در بیان حقوق متقابل مردم و حکومت می‌فرماید: «... فَتَقَدُّ

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=6642>

2. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36266>

3. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36283>

جَعَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ لِي عَلَيْكُمْ حَقًّا بِوِلَايَةِ أَمْرِكُمْ وَ لَكُمْ عَلَيَّ مِنَ الْحَقِّ مِثْلُ الَّذِي لِي عَلَيْكُمْ؛^۱

خداوند برای من بر شما حقی قرار داد که زمامداری شما را برعهده‌ام نهاد و شما را نیز بر من حق است، همانگونه که مرا بر شما. البته این حق به معنای بی تفاوتی یا عدم شرکت در مسائل سیاسی نیست. بر همین اساس است که در اسلام برخی از وظایف مردم، مانند اطاعت از رهبر مطرح شده است. از سوی دیگر، اسلام به انسان‌ها این حق را داده است که خودشان سرنوشت کشورشان را تعیین و آزادانه مسئولان و رهبران کشور را انتخاب کنند. بر این اساس عدم حضور در پای صندوق‌های رأی، مذموم و ناپسند است؛ زیرا پشت‌پازدن به وظیفه‌ی شهروندی است که در هیچ جای دنیا پسندیده نیست. طبق این دیدگاه، شرکت در انتخابات وظیفه‌ای شهروندی است و کسی نباید در انجام این وظیفه کوتاهی کند.

رویکرد دوم این است که حضور مردم در عرصه‌ی سیاسی، تکلیف الهی است؛ یعنی در جامعه‌ی دینی، همه‌ی انسان‌ها باید در تعیین سرنوشت خویش اثرگذار باشند؛ بنابراین هر یک از شهروندان، باید این حضور همگانی را تکلیف الهی بدانند.

مشارکت سیاسی و حضور حداکثری در انتخابات، در اندیشه‌ی حضرت امام علیه السلام هم حق و هم تکلیف است؛ بدین بیان که از یک سو، حق اولیه‌ی هر فرد است از حق خود استفاده کند: «هر کسی... حق اولی‌اش این است که خودش انتخاب بکند یک چیزی را که راجع به مقدرات مملکت خودش است.»^۲ از سوی دیگر، حضور حداکثری تکلیفی شرعی است: «نگویید که دیگران رأی می‌دهند. من هم باید رأی بدهم، تو هم باید رأی بدهی، آن روستایی هم که در کنار مزرعه‌ی خودش کار می‌کند باید رأی بدهد. تکلیف است. این یک تکلیف الهی است.»^۳

مقام معظم رهبری علیه السلام نیز، مشارکت سیاسی و حضور در انتخابات را هم حق می‌داند و هم تکلیف الهی:

انتخابات یک حق است و یک وظیفه. ما هر کدام به‌عنوان یک فرد از افراد این

۱. محمد بن حسین شریف الرضی؛ نهج‌البلاغه؛ ص ۳۳۴.

۲. امام خمینی علیه السلام؛ صحیفه‌ی امام؛ ج ۴، ص ۴۹۲.

۳. همان؛ ج ۱۵، ص ۱۵.

ملت، هم حق داریم در انتخابات شرکت کنیم و هم وظیفه. کسانی که به نظام جمهوری اسلامی معتقدند، قانون اساسی را قبول دارند، هم از این حق می‌خواهند استفاده کنند، هم این وظیفه را می‌خواهند انجام دهند.^۱ ... اولاً روز انتخابات روز یک جشن ملی است... ثانیاً روز احقاق حق مدنی ملت است که می‌خواهند بیابند رأی بدهند و شرکت خودشان در اداره‌ی امور کشور را - که حق آنهاست - به دست بیاورند؛ ثالثاً یک تکلیف شرعی است.^۲

همچنین ایشان در جواب سؤالی درباره‌ی اصل و وجوب حضور در انتخابات و هم درباره‌ی واجب عینی بودن آن، فرمود: «شرکت در انتخابات نظام جمهوری اسلامی، برای افراد واجد شرایط یک وظیفه‌ی شرعی، اسلامی و الهی است - و این - واجب عینی است.»^۳

مهم‌تر از همه اینکه طبق نظر امام راحل علیه‌السلام، اگر عدم شرکت در انتخابات موجبات صدمه به اسلام را فراهم نماید و مصالح اجتماعی را در خطر اندازد، همه مسؤول هستند و باید در برابر خداوند جواب‌گو باشند؛ از این رو هشدار می‌دهند:

و اگر خدای نخواست بر اسلام یا کشور اسلامی، از ناحیه‌ی عدم دخالت در سرنوشت جامعه، لطمه و صدمه‌ای وارد شود، یک یک تمام ملت در پیشگاه خدای قهارِ توانا مسؤول خواهیم بود و نسل‌های آینده که ممکن است از کنارگیری‌های کنونی مورد هزار گونه تجاوز واقع شوند، ما را نبخشند. پس، یکی از وظایف مهم شرعی و عقلی ما برای حفظ اسلام و مصالح کشور، حضور در حوزه‌های انتخابیه و رأی دادن است.^۴

۲) حفظ جمهوریت نظام اسلامی

امام خمینی علیه‌السلام با طرح اندیشه‌ی حکومت اسلامی و نظریه‌سازی ولایت فقیه، نظام اسلامی را تشکیل دادند که در آن همه‌ی مردم، توانایی مشارکت در تقسیم و توزیع قدرت سیاسی را دارند. انقلاب اسلامی ایران که با رهبری خردمندان و تدبیر امام علیه‌السلام با حضور پرشور مردم به پیروزی رسید، مردم ایران را در آستانه‌ی تشکیل نظامی قرار

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21890>

2. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44989>

3. <https://farsi.khamenei.ir/treatise-content?id=323>

۴. امام خمینی علیه‌السلام صحیفه‌ی امام؛ ج ۱۸، ص ۳۳۶.

داد که ضرورت آن احساس می‌شد.

بر این اساس حضرت امام علیه السلام در شکل‌گیری و استمرار نظام اسلامی، بر دو مؤلفه‌ی «اسلامیت» و «جمهوریت نظام» سخت پافشاری نمود؛ چنانچه فرمود: «ما خواستار جمهوری اسلامی هستیم. جمهوری، فرم و شکل حکومت را تشکیل می‌دهد و اسلامی، یعنی محتوای آن فرم قوانین الهی است.»^۱ جمهوریت، یعنی شرکت همه‌ی مردم در انتخابات؛ چنانچه امام علیه السلام در پاسخ به خبرنگار مجله‌ی عرب‌زبان «المستقبل» که سؤال کرده بود، آیا منظور از حکومت اسلامی مد نظر امام خلافت اسلامی است، فرمودند: «حکومت جمهوری اسلامی مورد نظر ما، از رویه‌ی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و حضرت علی علیه السلام الهام خواهد گرفت و متکی به آرای عمومی ملت خواهد بود و شکل حکومت با مراجعه به آرای ملت تعیین خواهد گردید.»^۲ همچنین امام علیه السلام در پاسخ به سؤال خبرنگاری که می‌پرسد شکل این جمهوری چطور خواهد بود، می‌فرماید: «مهم ضوابطی است که در این حکومت باید حاکم باشد. مهم‌ترین آنها عبارت است از اینکه اولاً متکی به آرای ملت باشد... و دیگر اینکه در مورد این افراد نیز خط مشی سیاسی و اقتصادی و سایر شئون اجتماعی و کلیه‌ی قواعد و موازین اسلامی مراعات شود.»^۳

این اظهارات امام علیه السلام، در اصل اول قانون اساسی نیز متبلور است: «حکومت ایران، جمهوری اسلامی است که ملت ایران براساس اعتقاد دیرینه‌اش به حکومت حق و عدل قرآن، در پی انقلاب اسلامی پیروزمند خود به رهبری مرجع عالی‌قدر تقلید، آیت‌الله العظمی امام خمینی علیه السلام، در همه‌پرسی دهم و یازدهم فروردین ماه یک‌هزار و سیصد و پنجاه و هشت هجری شمسی... با اکثریت ۹۸/۲ درصد، کلیه‌ی کسانی که حق رأی داشتند به آن رأی مثبت داد.»^۴

در اندیشه‌ی مقام معظم رهبری علیه السلام نیز، بر دو عنصر جمهوریت و اسلامیت نظام تأکید شده است: «در این کشور و در این نظام، اسلام با جمهوریت همراه است. جمهوریت ما از اسلام گرفته شده و اسلام ما اجازه نمی‌دهد در این کشور

۱. همان؛ ج ۵، ص ۳۹۸.

۲. همان؛ ص ۴۳۷.

۳. همان؛ ص ۴۳۷.

مردم سالاری نباشد. ما نخواستیم جمهوریت را از کسی یاد بگیریم؛ اسلام این را به ما تعلیم داد و املا کرد. این ملت، متمسک به اسلام و معتقد به جمهوریت است.»^۱

حال این سؤال پیش می‌آید که آیا حفظ جمهوریت نظام، بدون مشارکت حداکثر مردم امکان‌پذیر است؟ آیا آبروی نظام، بدون حضور همگانی حفظ می‌شود؟ بر این اساس حضرت امام علیه السلام و رهبر معظم انقلاب علیه السلام بر حضور همگان بر انتخابات تأکید و آن را آبروی نظام می‌داند: «آبروی جمهوری اسلامی، به انتخابات و حضور مردم در پای صندوق‌های رأی و تأثیر یکایک مردم در انتخاب مدیران کشور است.»^۲

همچنین ایشان در پیام نوروزی سال ۱۴۰۰ فرمود: «ملت عزیز ایران در سال جدید، در تحقق خواست اصلی و مهم اینجانب، یعنی حضور پرشور همه‌ی واجدان شرایط در انتخابات، بر عزت و اقتدار و آبروی ایران خواهد افزود و با درخشش واقعی در انتخابات، شکوه خود را به رخ دشمنان خواهد کشید.»^۳

۳) حفظ استقلال و آزادی

یکی از بزرگ‌ترین دست‌آوردهای انقلاب اسلامی، استقلال در عرصه‌ی سیاسی و اقتصادی است؛ یعنی زمانی که جهان به دو بلوک شرق و غرب تقسیم شده بود و شاه نیز به‌عنوان یکی از مهره‌های اصلی آمریکا در خاورمیانه، سیاست‌های تجاوزگرانه‌ی غرب، به‌ویژه آمریکا را پیاده می‌کرد، بقیه‌ی کشورهای مسلمان و جهان سوم نیز چاره‌ای نمی‌دیدند، جز اینکه تحت سیطره‌ی یکی از دو قطب حاکم آن زمان قرار بگیرند. انقلاب اسلامی در چنین شرایط حساسی، با شعار نه شرقی و نه غربی، نظام سلطه در جهان را در هم شکست و در مقابل دشمنان، چون کوه استوار ایستاد و استقلال خود را حفظ کرد. حضرت امام علیه السلام علت بدبختی ملت ایران را دخالت قدرت‌های بزرگ می‌دانست: «ما اجازه نخواهیم داد که دولت‌های ابرقدرت در مقدرات مملکت ما دخالت کنند. گذشت آن زمان که این‌ها بدون چون و چرا در این امور دخالت می‌کردند.»^۴ رهبر معظم انقلاب علیه السلام نیز فرموده‌اند: «انقلاب اسلامی با

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=37282>

2. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=3798>

3. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=3798>

۴. امام خمینی علیه السلام؛ صحیفه‌ی امام؛ ج ۶، ص ۳۰۹.

ایستادگی در مقابل نظام سلطه، توانست به ملت ایران هویت و آرمان بدهد.^۱ اما حفظ این حاکمیت و استقلال نیاز به حفظ و پاسداری دارد؛ زیرا حفظ استقلال است که غرب، به‌ویژه آمریکا را به وحشت انداخته است؛ چنانچه «نوام چامسکی»^۲ می‌گوید: «تا زمانی که ایران، مستقل باقی بماند و در برابر سلطه‌ی آمریکا سر تسلیم فرود نیاورد، دشمنی‌ها و مخالفت‌های آمریکا ادامه خواهد داشت. جمهوری اسلامی ایران از نظر آمریکا، غیرقابل‌پذیرش است؛ چون از استقلال خود چشم‌پوشی نمی‌کند.»^۳ «مارتین ایندایک»^۴ از موضع ضعف و عجز حقیقی و گستاخی تصنعی می‌گوید: «مجازات و تنبیه انقلاب اسلامی، درس عبرتی برای کشورهای خواهد بود که در مسیر استقلال و رهایی از سلطه‌ی آمریکا گام برمی‌دارند.»^۵

بر این اساس مردمی که برای کسب استقلال و آزادی جنگیده و با دادن هزاران شهید توانسته‌اند حق حاکمیت خویش را در کشور برقرار کنند، هرگز زیر بار ذلت نخواهند رفت؛ چنانچه مقام معظم رهبری علیه‌السلام فرمود: «ملت ما یک ملت باعزت است؛ به استقلال، عزت و کرامت خود اهمیت می‌دهد و تحقیر و اهانت را از کسی قبول و تحمل نمی‌کند.»^۶ البته برای حفظ و نگهداری استقلال و آزادی خود نیز، به همت و توان بالایی نیاز دارد. یکی از توانایی‌ها و راه‌های حفظ استقلال حضور حداکثری در انتخابات است. به عبارت دیگر شرکت‌کنندگان در انتخابات با توجه کامل به این موضوع مهم در عرصه‌ی فعالیت‌های انتخاباتی، می‌توانند از تمامیت ارضی کشور حراست کنند و استقلال آن از بیگانگان را حفظ نمایند. حضرت امام علیه‌السلام فرمود: «مثل زمان رژیم سابق نیست. در رژیم سابق شما نمی‌توانستید و قدرت نداشتید. امروز قدرت دارید برای اینکه حفظ کنید حیثیت اسلام را و حفظ کنید مصالح کشور را و حفظ کنید استقلال خودتان را و حفظ کنید آزادی خودتان را...»^۷ رهبر معظم

1. <http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=36758>

۲. نویسنده و نظریه‌پرداز مشهور آمریکایی.

۳. مجله‌ی پرسمان، فروردین ۱۳۹۱، ش ۱۱۱.

۴. معاون اسبق خاورمیانه‌ای وزارت خارجه‌ی آمریکا.

۵. جمعی از نویسندگان؛ انقلاب چهل ساله؛ ص ۲۳.

6. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3126>

۷. امام خمینی علیه‌السلام؛ صحیفه‌ی امام؛ ج ۱۲، ص ۱۸۲.

انقلاب ع فرمود: «همه‌ی کسانی که به نظام جمهوری اسلامی و به استقلال کشور معتقدند، به آینده‌ی کشور اهمیت می‌دهند و دل‌شان برای منافع ملی می‌سوزد، باید در انتخابات شرکت کنند.»^۱

۴) همبستگی و انسجام ملی

یکی از مسائل مهمی که در آموزه‌های دینی بدان اهمیت داده شده است، اتحاد و همبستگی است؛ چنانچه در قرآن از اتحاد به‌عنوان نعمت یاد^۲ و بدان تأکید شده است: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا»^۳ و همگی به ریسمان الهی چنگ زنید و از اختلاف و پراکندگی بپرهیزید. منظور از عدم تفرق در این آیه، اجتماع مسلمانان است به‌گونه‌ای که فواید این اجتماع نصیب آنان گردد؛ چراکه در غیر این صورت، موجب زوال قدرت آنان و شکست‌شان خواهد شد: «وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ»^۴ و نزاع (و کشمکش) نکنید، تا سست نشوید و قدرت (و شوکت) شما از میان نرود و صبر و استقامت کنید که خداوند با استقامت‌کنندگان است.»

انسجام و وحدت ملی، در عرصه‌های مختلف انقلاب ظهور و نمود پیدا کرد و موجب شد انقلاب به ثمر بنشیند؛ چنانچه امام ع می‌فرماید: «ملتی که با هوشمندی و پیوستگی همه‌ی طبقات از روحانی تا دانشگاهی، از منبری تا بازاری، از دانشجوی داخلی تا خارجی، از کارگر تا دهقان بپاخاسته و تب و تاب اسلام عدالت‌پرور دارد، پیروز است.»^۵ از سوی دیگر حفظ استقلال جامعه‌ی اسلامی، منوط به همبستگی ملی است: «اگر استقلال کشور را می‌خواهید... با هم اعتصام کنید به حبل الله... تا مملکت شما مستقل شود.»^۶

بی‌تردید یکی از ابزار مهم ایجاد همبستگی و انسجام ملی، انتخابات حداکثری است.

1. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=1174>

۲. آل‌عمران: ۱۰۳ (ر. ک: طباطبایی؛ المیزان فی تفسیر القرآن؛ ج ۳، ص ۳۶۷).

۳. همان.

۴. انفال: ۴۶.

5. <http://pajuhesh.irc.ir/product/book/show.text/id>

۶. امام خمینی ع؛ صحیفه‌ی امام؛ ج ۹، ص ۱۶۷.

انتخابات حداکثری است که زمینه‌ی وفاق و وحدت ملی را فراهم می‌نماید؛ چنانچه مردم با همبستگی انقلاب را به‌وجود آوردند. بر این اساس ایجاد و استمرار آن نیز، منوط به حضور حداکثری مردم در انتخابات است. مقام معظم رهبری علیه‌السلام فرمودند: انتخابات، یکی از میدان‌های مهم همبستگی است... مهم این است که مردم در این میدان گزینش، همبستگی خود را نشان دهند. ملت ایران این فرصت گزینش را تا قبل از انقلاب اسلامی در هیچ دوره‌ای نداشت. انقلاب اسلامی است که این فرصت را در اختیار ملت ایران گذاشته است.^۱

۵) افزایش عزت‌مندی

یکی از شاخصه‌های مهم جامعه‌ی دینی، عزت‌مندی و عزت‌افزایی است. عزت‌مندی در خداآوری و بهره‌گیری از آموزه‌های دینی شکل می‌گیرد: «**وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ**»^۲ عزت از آن خدا و از آن پیامبر او و از آن مؤمنان است، لکن منافقان نمی‌دانند. امام صادق علیه‌السلام فرمود: «**إِنَّ اللَّهَ فَوَّضَ إِلَى الْمُؤْمِنِ أُمُورَهُ كُلَّهَا وَ لَمْ يُفَوِّضْ إِلَيْهِ أَنْ يَكُونَ ذَلِيلًا أَمَا تَسْمَعُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ**»^۳ خداوند اختیار همه‌ی کارها را به مؤمن داده، اما این اختیار را به او نداده است که ذلیل باشد. مگر نشنیده‌ای که خدای تعالی می‌فرماید، عزت از آن خدا و رسولش و مؤمنین است.»

یکی از عوامل مهم شکل‌گیری و استمرار عزت‌مندی در سطح داخل و خارج کشور، حضور همه‌جانبه‌ی مردم در عرصه‌ی انتخابات و مشارکت سیاسی است؛ زیرا جامعه‌ای عزت‌مند است که از پشتوانه و سرمایه‌ی اجتماعی بیشتر برخوردار باشد و همه‌ی مردم در صحنه‌های سیاسی و اجتماعی حضور داشته باشند. چنانچه سرگذشت انقلاب و جمهوری اسلامی نشان داد که حضور حداکثری و مشارکت‌های سیاسی مردم، مهم‌ترین نقش را در ایجاد و افزایش عزت‌مندی و ابهت جمهوری اسلامی داشت و از ایران اسلامی، کشور عزت‌مند ساخت که «حتی در

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3291>

۲. منافقون: ۸ (ر. ک: ناصر مکارم شیرازی؛ تفسیر نمونه؛ ج ۲۴، ص ۱۶۳۳۰).

۳. شیخ حر عاملی؛ وسائل الشیعه؛ ص ۱۷۶.

دنیای غیرمسلمان، امروز عزت و ابهت ملت ما بسیار برجسته است و این را همه تصدیق می‌کنند و از نشانه‌ها و عکس‌العمل‌های خارجی‌اش هم این را می‌فهمیم.^۱ رهبر فرزانه انقلاب علیه‌السلام از این عزت‌مندی به‌عنوان نعمت یاد نموده، همگان را به قدر-دانی از آن فرامی‌خواند:

در امر کیفیت حضور جمهوری اسلامی در دنیای امروز، بحمدالله جمهوری اسلامی موفقیت داشته: «**وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ**». الحمدلله جمهوری اسلامی مؤمن، مشمول این آیه‌ی شریفه شده و این عزت را دارد! خدا را شکر می‌کنیم و این را باید نگاه‌داریم؛ با عقل، با تدبیر، با فکر درست... با نوع تصمیم‌گیری‌ها، نوع حرف‌زدن‌ها، باید این عزت را حفظ کنیم.^۲

بر این اساس، ایشان باور دارند که عزت‌مندی و استمرار آن، به حضور همه‌جانبه‌ی مردم در همه‌ی انتخابات - به‌ویژه ریاست جمهوری - نیاز دارد؛ زیرا همان علت که سبب پیروزی انقلاب و عزت‌مندی جمهوری اسلامی گردید، موجب عزت‌افزایی جمهوری است: «این‌که بنده اصرار می‌کنم همه در انتخابات شرکت کنند، برای این است که انتخابات وقتی همگانی شد و وقتی همه شرکت کردند، کشور عزت پیدا می‌کند، نظام جمهوری اسلامی عزت پیدا می‌کند»^۳ در جایی دیگر فرمودند: «امروز در دنیا، عزت و عظمت ملت ایران - که دشمن هم به آن اقرار می‌کند - به برکت همین انقلاب و این حضور مردمی است و ملت ایران، این را از دست نخواهند داد.»^۴ «آحاد ملت عظیم‌الشان ایران اسلامی، به‌خوبی آگاهند که حضور آنان با این روحیه‌ی ایمانی در صحنه‌های اساسی و حیاتی کشور، اسلام، انقلاب، عزت، شرف و آبروی ملت ما را در دنیا حفظ کرده است.»^۵ «ملت هوشیار ایران، درست در نقطه-ی مقابل خواست دشمن، فعال، پرشور و شعور و همراه با درک و آگاهی کامل، در پای صندوق‌های رأی حضور خواهد یافت؛ چراکه انتخابات آبروی ملی، وسیله‌ای برای افزایش عزت ملی و از جمله شاخص‌های رشد ملی است.»^۶

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3349>

2. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=4947>

3. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36266>

4. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8629>

5. <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=598>

6. <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=6628>

۶) اقتدار و امنیت‌افزایی

یکی از مؤلفه‌های موفقیت نظام سیاسی، برخورداری از مقبولیت اجتماعی و جایگاه مردمی است. هرچه سرمایه‌ی اجتماعی نظام بیشتر باشد، میزان امنیت و اثرگذاری آن در داخل و در سطح جهانی افزایش می‌یابد. چنین نظامی، می‌تواند در معادلات سیاسی و اجتماعی جهانی نقش ایفا کند و در مقابل تهدیدات دشمن مانند کوه استوار ایستادگی نماید. مقام معظم رهبری علیه السلام فرمود:

مردم عزیز ما باید بدانند که حضور آنها در عرصه‌های مختلف، تعیین‌کننده است. تعیین‌کننده‌ی چه؟ تعیین‌کننده‌ی امنیت ملی. اگر مردم در صحنه حضور داشته باشند، کشور در امنیت باقی خواهد ماند. اینکه شما می‌بینید دشمن‌های پُررو، وقیح و گردن‌کلفت در مقابل جمهوری اسلامی از هر عمل سختی اجتناب می‌کنند، به‌خاطر حضور مردم است؛ می‌ترسند.^۱

حضور و مشارکت بالای مردم در انتخابات گوناگون، نماد رضایت آنها از حاکمیت و توانایی کارگزاران در مدیریت و اداره‌ی کشور است. افزایش رضایت و مشروعیت مردمی نظام سیاسی، اعتبار بین‌المللی را برای کشور به همراه داشته و نظام را در مواجهه با تهدیدات و زیاده‌خواهی‌های دشمنان توانا می‌کند؛ چنانچه رهبر فرزانه علیه السلام فرمود: «حضور در انتخابات، یکی از مستحکم‌ترین وسیله‌هایی است که این ملت می‌تواند آن را مثل یک زره پولادین در مقابل خود و در مقابل حمله‌ی دشمنان و سوء نیت و بددلی مستکبران و دخالت‌کنندگان نگه‌دارد.^۲ به همین دلیل «جیمز ریچارد (کارشناس روابط بین‌الملل)» گفته است: «ایران، قدرت اول منطقه و بازیگر بسیار فعال و اثرگذار در سطح جهان است و قدرت و نفوذی که ایران در کشورهای منطقه دارد، آمریکا ندارد؛ این نشانه‌ی دیپلماسی فعال ایران، در بیش از سی سال گذشته بوده است.»^۳

یکی از راهکارهای مهم تحقق اقتدار و امنیت‌افزایی، حضور گسترده‌ی مردم در پای صندوق‌های رأی است؛ چنانچه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام در پیام سال ۱۴۰۰، حضور و مشارکت مردم در انتخابات را از لحاظ بین‌المللی نشان‌دهنده‌ی اقتدار ملی

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36266>

2. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36253>

۳. جمعی از نویسندگان، انقلاب چهل ساله، ص ۲۳.

دانستند: «آنچه بیش از توان دفاعی و قدرت دیپلماسی زمینه‌ساز اقتدار کشور است، خود مردم و هوشیاری و پُرانگیزه و سرپا بودن آن‌هاست و مظهر این حضور و اقتدار، از همه مهم‌تر در انتخابات است.»^۱ همچنین ایشان در خصوص نقش حضور حداکثری در امنیت‌افزایی جهانی فرمودند:

برگزاری پرشور انتخابات و حضور همگانی مردم در پای صندوق‌های رأی، تضمین‌کننده‌ی امنیت کشور خواهد بود؛ زیرا دشمنان از پشتوانه‌ی مردمی نظام، بیش از امکانات تسلیحاتی آن هراس دارند.^۲ ... ملت عزیز ما در همه‌ی نقاط کشور این را بدانند که حضور گسترده‌ی آنها در پای صندوق رأی، در آینده‌ی کشور تأثیر دارد، در امنیت، در استقلال^۳

۷) تبلور مردم‌سالاری دینی

دموکراسی به مفهوم حکومت مردم یا مردم‌سالاری دینی، از دست‌آوردهای بزرگ جامعه‌ی بشری در قرن‌های اخیر است و از پایه‌های اصلی رشد و توسعه‌ی کشورها به شمار می‌آید. از ویژگی‌های منحصر به فرد انقلاب اسلامی، توجه به مردم‌سالاری دینی است. انتخابات به‌عنوان رکن اصلی مردم‌سالاری، از همان ابتدا مورد توجه مسؤولان نظام واقع شد و تاکنون چندین بار با رعایت معیارهای شناخته‌شده، انتخابات برگزار شده است. همه‌پرسی نظام جمهوری اسلامی در فاصله‌ی کمتر از دو ماه از انقلاب اسلامی، با رأی ۹۸ درصدی مردم در فروردین ۱۳۵۸، اولین نشانه‌ی اهمیت و استقبال از مردم‌سالاری بوده است. به دنبال آن همه‌پرسی قانون اساسی، تشکیل مجلس شورای اسلامی، انتخاب رئیس‌جمهور... به‌صورت منظم و در موعد مقرر، از نشانه‌های این اهتمام به شمار می‌رود. بر همین پایه، رهبر معظم انقلاب همواره بر اهمیت رأی و نظر مردم پافشاری داشته و فرموده‌اند: «هیچ‌کس در نظام اسلامی نباید مردم، رأی مردم و خواست مردم را انکار کند... بدون آرای مردم، بدون حضور مردم و بدون تحقق خواست مردم، خیمه‌ی نظام اسلامی سر پا نمی‌شود و نمی‌ماند.»^۴ ایشان در جای دیگر فرمودند: «مردم‌سالاری دینی یا

1. <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=47566>

2. <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=47566>

3. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=22233>

4. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2955>

مردم‌سالاری اسلامی، یک اندیشه‌ی نو و یک تجربه‌ی نو برای بشریت بود که به‌وسیله‌ی نظام جمهوری اسلامی و امام بزرگوار عرضه شد.^۱ استمرار و نهادینه‌سازی مردم‌سالاری، نیاز به راهکار دارد و از مهم‌ترین راهکار آن، حضور مردم در انتخابات است؛ زیرا مردم رکن مهم نظام هستند و در شکل‌گیری و استقرار جمهوری اسلامی و استمرار آن نقش بسیار مؤثری دارند؛ از این رو حضرت امام علیه‌السلام همواره بر نقش اثرگذار و تاریخ‌ساز مردم در نظام اسلامی تأکید داشت و در وصیت‌نامه‌ی سیاسی الهی خویش، آنان را به حضور فعال، قوی و هوشیارانه در انتخابات‌های مختلف و شناخت توطئه‌ها دعوت کرد تا مردم‌سالاری دینی نظام خدشه‌ناپذیر بماند.^۲ بر این اساس است که امروزه جمهوری اسلامی از کشورهایی است که بیشترین انتخابات را دارد و این، همان استمرار مردم‌سالاری دینی است که با حضور حداکثری نمود پیدا می‌کند. مقام معظم رهبری علیه‌السلام فرمود:

انتخابات، مظهر اراده‌ی ملی است؛ نماد مردم‌سالاری اسلامی است. ما که مسئله‌ی مردم‌سالاری اسلامی را در مقابل دموکراسی لیبرال غربی مطرح کردیم، مظهر مردم‌سالاری اسلامی همین حضور مردم در انتخابات است.^۳ انتخابات جلوه‌ی بسیار زیبا و جذاب مشارکت عمومی است...^۴ که دنیا حسرت آن را می‌برند... خیلی از حسرت این آزادی و این مردم‌سالاری را که در این جا هست می‌برند.^۵

۸) نماد خداباوری، مردم‌باوری و خودباوری

یکی از نمادهای مهم جمهوری اسلامی که آن را از برخی کشورهای دیگر متمایز می‌کند، اسلامی بودن آن است؛ یعنی ماهیت و هویت جامعه را اسلام تشکیل می‌دهد و دستورها و آموزه‌های دینی در آن اجرا می‌شود؛ اما این نماد زمانی ظهور و بروز می‌کند که مشارکت عمومی در انتخابات شکل گرفته و مردم در عرصه‌ی انتخابات ظاهر شوند. به دلیل اینکه مردم ایران مسلمان‌اند، شرکت در انتخابات را تکلیف الهی می‌دانند و به دستورها و آموزه‌های دینی پایبند هستند و این همان حاکمیت و

1. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=36570>

۲. امام خمینی علیه‌السلام صحیفه‌ی امام؛ ج ۲۱، ص ۴۲۱ - ۴۲۲.

3. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22233>

4. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3278>

5. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36570>

حرکت اسلامی است که رهبر معظم انقلاب علیه السلام بدان اشاره نموده است: «انتخابات، نماد حرکت اسلامی در کشور ماست. انتخابات، هدیه‌ی اسلام به ملت ماست. امام بزرگوار ما، حکومت اسلامی به روش انتخاباتی را به ما یاد داد...»^۱ بر این اساس اگر انتخابات حداکثری در جامعه ایجاد نشود، این عنصر محقق نمی‌شود. از سوی دیگر جمهوری اسلامی، مبتنی بر آرای عمومی و مردم‌باوری است؛ زیرا انتخابات، مظهر اراده‌ی آحاد مردم است و این امر نیز، با حضور حد اکثری ایجاد می‌شود. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام فرمود:

مسئله‌ی انتخابات، مسئله‌ی بسیار مهم، اساسی و تعیین‌کننده‌ای است. اهمیت انتخابات از جهات گوناگونی است. یکی از آنها این است که نظام ما نظامی است متکی بر ایمان‌ها، عواطف و علائق مردم. اساساً سرّ شکست‌ناپذیری نظام ما این است که به مردم متکی است. این چیز مهمی است...^۲ انتخابات، مظهر هر سه باوری است که در امام وجود داشت و باید در ما وجود داشته باشد. مظهر خدا باوری است، چون تکلیف است. وظیفه و تکلیف ماست که در سرنوشت کشور دخالت کنیم. تک تک آحاد ملت این تکلیف را دارند. مظهر مردم‌باوری است، چون انتخابات مظهر اراده‌ی آحاد مردم است. مردم‌اند که مسؤولان کشور را به این وسیله انتخاب می‌کنند و مظهر خودباوری است، چون هر کسی که رأی در صندوق می‌اندازد، احساس می‌کند به سهم خود در سرنوشت کشور دخالت و سهم خود را تعیین کرده است؛ این، خیلی چیز مهمی است. پس انتخابات هم مظهر خدا باوری است، هم مظهر مردم‌باوری است و هم مظهر خودباوری.^۳

۹) افزایش کارآمدی نظام اسلامی

یکی از عواملی که باعث دل‌سرد شدن مردم از حضور در عرصه‌هایی همچون انتخابات می‌شود، عملکرد نامناسب مسؤولان و نیز ناکارآمدی نهادهایی است که به صورت انتخابی شکل یافته‌اند. با این حال راهکار مقابله با چنین مشکلی، فاصله‌گیری از انتخابات و مشارکت‌های عمومی نیست؛ بلکه این امر با مسؤولیت‌پذیری منتخبان و ارتقا و افزایش کارایی نظام ایجاد می‌شود. به عبارت

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=7010>

2. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22356>

3. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22356>

دیگر به یک اعتبار، کارآمدی نظام به دو مقوله نظر دارد: نخست اینکه مردم با حضور حداکثری در انتخابات، مسئولان را انتخاب و سپس از آنها حمایت کنند تا بتوانند در مدیریت و اداره‌ی کشور خوب ظاهر شوند؛ یعنی از یک منظر می‌توان گفت، همه‌ی ملاک‌ها و معیارهایی که برای انتخاب کارگزاران نظام اسلامی مشخص شده، معطوف به کارآمدی است؛ وگرنه ذات مسئولیت در نظام اسلامی برای فرد مسئول جایگاه و شأن خاصی به همراه ندارد و آنچه اهمیت دارد، انجام وظیفه است.

از سوی دیگر مشارکت عمومی، نشان‌گر آن است که نظام در مقبولیت و کارآمدی خود موفق بوده است؛ زیرا مردم با شرکت در انتخابات، میزان گرایش خود به نظام را نشان می‌دهند. امروزه دشمنان وانمود می‌کنند که نظام اسلامی ایران مقبولیت خود را از دست داده است؛ زیرا حضور آنها در انتخابات کاهش یافته است. مقام معظم رهبری علیه السلام فرمود: «امروز تبلیغات دشمنان سوگندخورده‌ی این ملت، متوجه این است که این انتخابات را کم‌رنگ و بی‌روتق کند.»^۱ بر این اساس آنچه به‌عنوان محور کلیدی بحث انتخابات می‌تواند مورد توجه قرار گیرد، مسئله‌ی کارآمدی است. کارآمدی تا آن‌جا در مسئله‌ی مدیریت کشور اهمیت دارد که می‌تواند شاخصه‌ای برای مشروعیت داشتن یا مشروعیت نداشتن کارگزاران در نظام اسلامی قرار گیرد. رهبر فرزانه‌ی انقلاب علیه السلام، درباره‌ی نسبت بین کارآمدی و مشروعیت می‌فرماید:

مشروعیت همه‌ی ما، بسته به انجام وظیفه و کارایی در انجام وظیفه است. بنده روی این اصرار و تکیه دارم که روی کارایی‌ها و کارآمدی مسئولان، طبق همان ضوابطی که قوانین ما متخذ از شرع و قانون اساسی است، بایست تکیه شود. هر جا کارآمدی نباشد، مشروعیت از بین خواهد رفت. اینکه ما در قانون اساسی برای رهبر، رئیس‌جمهور، نماینده‌ی مجلس و برای وزیر شرایطی قائل شده‌ایم و با این شرایط گفته‌ایم این وظیفه را می‌تواند انجام بدهد، این شرایط، ملاک مشروعیت برعهده گرفتن این وظایف و اختیارات و قدرتی است که قانون و ملت به ما عطا می‌کند.^۲ آنچه برای مردم در این انتخابات و همه‌ی گزینش‌های ملی و انتخابات‌ها مهم است، این است که سطح کارآمدی نظام روزبه‌روز ارتقا پیدا کند؛ این، اساس مسئله است. اگر مردم دنبال رئیس‌جمهور یا دنبال نماینده‌ی مجلس می‌گردند یا دنبال دیگر

1. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=1175>

2. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=325>

کسانی هستند که می‌خواهند آنها را با انتخاب تعیین کنند، در پی آن هستند که انسان‌های کارآمدی را بر اریکه‌ی مسؤولیت بنشانند تا بتوانند سطح کارآمدی نظام را افزایش بدهند و مشکلات مادی و معنوی مردم را حل کنند؛ این، خواست مردم است... مردم می‌خواهند کسانی مسؤولیت‌ها را برعهده بگیرند که دلسوز، باکفایت و کارآمد باشند.^۱

در نتیجه، کارآمدسازی نظام جمهوری اسلامی را می‌توان مهم‌ترین دست‌آورد انتخابات دانست؛ انتخاباتی که در آن مردم با حضور حداکثری رأی‌دهندگان با آگاهی کامل و مبتنی بر فهم صحیحی از شرایط و نیازها و اولویت‌های کشور، به نامزدهایی رأی دهند که شایسته‌ترین افراد برای تصدی مسؤولیت انتخاب کنند. از این رو، بهترین راهکار جهت افزایش کارآمدی نظام، انتخاب مسؤولان شایسته و حضور همه‌جانبه‌ی مردم در عرصه‌های سیاسی است.

1. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-print?id=3260>

فهرست منابع

کتاب

۱. جمعی از نویسندگان؛ انقلاب چهل ساله : نگاهی به دستارود های جمهوری اسلامی؛ قم: مؤسسه بوستان کتاب، چاپ سوم، ۱۳۹۹ش.
۲. خمینی، روح الله؛ صحیفه‌ی امام؛ تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام، چاپ چهارم، ۱۳۸۶ش.
۳. شریف الرضی، محمد بن حسین؛ نهج البلاغة؛ محقق / مصحح: صالح، صبحی؛ قم: هجرت، چاپ اول ۱۴۱۴ق.
۴. شیخ حر عاملی، محمد بن حسن؛ وسائل الشیعة؛ محقق / مصحح: مؤسسة آل البيت علیهم السلام، قم: مؤسسة آل البيت علیهم السلام، چاپ اول ۱۴۰۹ق.
۵. طباطبایی، محمدحسین؛ المیزان فی تفسیر القرآن؛ بیروت: مؤسسة الأعلمی للمطبوعات، چاپ دوم، ۱۳۹۰ق.
۶. مکارم شیرازی، ناصر؛ تفسیر نمونه؛ تهران: دار الکتب الإسلامیة، چاپ دهم، ۱۳۷۱ش.

سایت‌ها و نشریات

مجله‌ی پرسمان، فروردین ۱۳۹۱، ش ۱۱۱.

1. <https://farsi.khamenei.ir>
2. www.shora-gc.ir/fa/news
3. <http://pajuhesh.irc.ir/product/book/show.text/id>